

# فرا ترکیب عوامل کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چند پایه دوره ابتدایی\*

© عصمت بدخشان طرقي<sup>۱</sup> © دکتر محبوبه سلیمان پور عمران<sup>۲</sup> © دکتر رخساره فضلی<sup>۳</sup>

## چکیده:

هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چند پایه دوره ابتدایی بود. این پژوهش از نوع کیفی و در زمره تحقیقات سنتز پژوهی مبتنی بر رویکرد بررسی مطالعاتی در حیطه موضوع مورد مطالعه است. منابع مورد مطالعه شامل مقالات و پژوهشهای داخلی و خارجی در سالهای ۲۰۰۸ تا ۲۰۲۱ بوده که پس از انتخاب اولیه ۶۱ پژوهش، ۱۸ تحقیق به بررسی نهایی رسیده است. برای تجزیه و تحلیل از الگوی تحلیل محتوایی استقرایی و برای بررسی و دستیابی به پاسخ سؤالات پژوهش از روش سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) استفاده شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که در کیفیت بخشی کلاسهای چند پایه، عوامل مرتبط با معلم (مدیریت کلاس، تخصص فناوریانه، ایجاد شرایط جوی و موقعیتی، اجرای صحیح ارزشیابی، تخصص آکادمیک، مهارت‌افزایی معلمان، انعطاف آموزشی و رفتاری، انگیزه، به کارگیری صحیح ظرفیت کلاس، سازماندهی محیط و تجارب یادگیری، آموزش فعال و آموزش عمیق)، عوامل زمینه‌ای و بستر ساز (امکانات و تجهیزات، مشوقهای کلاسی، ترکیب پایه‌ها، جو روانی، پویایی فضای کلاس و مدرسه، تجهیز مدرسه به ابزار فناوری) و عوامل مرتبط با اهداف سیاست‌گذاری آموزشی (محتوای کتابها، زمان کلاس، شرایط فرهنگی، توجه بیشتر به کلاسهای چند پایه در سطح کلان، روابط معلم و والدین دانش آموز و تفویض اختیارات بیشتر به معلم) تأثیر گذارند.

**کلید واژگان:** کلاسهای چند پایه، کیفیت بخشی تدریس، آموزش، یادگیری

☑ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۰

☑ تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۷/۲۸

\* این مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول است.

۱. دانش‌آموخته دوره دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران. s\_badakhshan@yahoo.com  
۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران. soleymanpour@bojnourdiau.ac.ir  
۳. معاون سازمان ملی تعلیم و تربیت کودک و مدرس دانشگاه فرهنگیان. rokhfazli@gmail.com

## مقدمه

آموزش و پرورش مهم‌ترین عامل پیشرفت یک جامعه است که همواره باید به آن توجه ویژه داشت (هال<sup>۱</sup> و همکاران، ۲۰۲۰). دوره ابتدایی مهم‌ترین دوره تحصیلی است. این مجموعه تغییر و تحول در دوره ابتدایی را می‌توان در کیفیت آموزشی دید، زیرا فرصتهای زندگی دانش‌آموزان کاملاً متأثر است از کیفیت آموزشی که در مدارس می‌بینند (اولموس- گولمز<sup>۲</sup> و همکاران، ۲۰۲۰). به‌طور کلی کشورهای که سطح درآمد آنها پایین و متوسط است، از نظر کیفیت آموزشی نیز در سطح پایین قرار دارند. کیفیت مهم‌ترین معیار توسعه و به تعبیر سازمان یونسکو قلب آموزش محسوب می‌شود (ریچ و کیپلز<sup>۳</sup>، ۲۰۱۹). آموزش و پرورش باید به تعالی پردازد، زیرا اگر به کیفیت توجه نشود، همه کوششها و هزینه‌ها بیهوده خواهند بود. کیفیت، چالش و مسئله مهم همه جوامع است. از این رو، کیفیت آموزشی در اکثر نظامهای آموزشی، یکی از مفاهیم اساسی سیاستگذاریهای کلان آموزشی و یکی از محورهای اصلی همه مباحث آموزشی در حال حاضر است و ارتقای آن مهم‌ترین وظیفه نهادهای آموزشی به‌شمار می‌آید. تا آنجا که می‌توان گفت هدف همه نظامهای آموزشی، برپا کردن مدارس خوب و باکیفیت است (نامارا<sup>۴</sup>، ۲۰۱۲). در ضمن سلامت هر جامعه به کیفیت نظام آموزشی آن وابسته است. اگر دانش‌آموزان، مهارتها و تخصص لازم را برای انجام دادن وظایف فردی و اجتماعی خود به‌طور مؤثر و کارآمد فرا نگیرند، واحدهای آموزشی رسالت خود را به انجام نرسانیده‌اند. تحقق این رسالت مستلزم توجه به کیفیت نظام آموزشی است (عسکری و همکاران، ۱۳۹۸).

افزون بر این، مفهوم کیفیت آموزشی، به سادگی قابل تعریف نیست و پیچیدگی فرایند آموزش و مشخص نبودن اینکه کیفیت در این فرایند چگونه شکل می‌گیرد، تعریف آن را مشکل کرده است (تانوک<sup>۵</sup>، ۲۰۱۸). همچنین عوامل و دلایل بسیاری بر کیفیت آموزشی تأثیرگذارند و شناسایی آنها می‌تواند تا حدی به شناخت بهتر کیفیت آموزشی و ارزیابی آن کمک کند تا در نهایت بتوان الگویی برای کیفیت آموزشی ارائه کرد.

کیفیت آموزش باید همه کارکردها و فعالیتهای مدرسه مانند فرایند یاددهی - یادگیری، دانش‌آموزان، معلمان، امکانات و تجهیزات را شامل شود و به عبارت دیگر باید تمام عناصر فرایند یاددهی - یادگیری اعم از درونداد، فرایند و برونداد مورد توجه باشد (بازرگان، ۱۳۹۸).

در هدفهای کلان ۳-۴ و ۵ و هدف عملیاتی ۵ سند تحول توسعه و نهادینه کردن عدالت آموزشی

1. Hall
2. Olmos-Gómez
3. Ridge & Kippels
4. Namara
5. Tannock

و تربیتی با تمرکز بر کیفیت فرصتهای تربیتی و برخورداری از فرصتهای تعلیم و تربیت با کیفیت مناسب و توجه به تفاوتها و ویژگیهای دختران و پسران مناطق مختلف کشور مدنظر قرار گرفته که نشان‌دهنده توجه به کیفیت آموزشی در مدارس است (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰).

در نظام آموزش و پرورش کشور ما، به منظور برقراری عدالت آموزشی، یعنی دادن حق طبیعی آموزش به همهٔ کودکان واجب‌التعلیم کشور، از تدریس در کلاسهای چندپایه استفاده می‌شود، اما بررسیهای انجام شده در این مقولهٔ مهم آموزشی و پرورشی، اجمالی و پراکنده‌اند (عزتی، ۱۳۹۹).

نظام آموزشی به دلایل گوناگون در رسیدن به اهداف خود با چالشهایی متعدد مواجه است که از جملهٔ این چالشها می‌توان به وجود تعداد قابل توجه مدارس و کلاسهای چندپایه در کشور اشاره کرد. تنوع پایه‌های تحصیلی، کوچک بودن محیط کلاس، نبود مواد آموزشی و تجهیزات آموزشی و پرورشی از جمله مشکلاتی است که در این گونه محیطهای آموزشی حکمفرماست (وهاب<sup>۱</sup>، ۲۰۱۸).

این نظام آموزشی ملاحظات خاصی را در بردارد و کیفیت آن مربوط به ابعاد کلان، مدرسه‌ای و معلم است (ناپاران و آلینسوغ<sup>۲</sup>، ۲۰۲۱). تدریس چندپایه به نوعی از تدریس در آموزش ابتدایی اطلاق می‌شود که در آن دانش‌آموزان چند پایه را یک معلم در یک کلاس آموزش می‌دهد و یا آن را این گونه می‌توان تعریف کرد که منظور از آموزش چندپایه، موقعیتهایی است که در آنها دانش‌آموزانی که از نظر سن و توانایی متفاوت‌اند همه در یک کلاس آموزش می‌بینند. در یک تعریف مشخص از کلاسهای چندپایه این آموزش به الگوی اجباری در آموزش افرادی با پایه‌های تحصیلی مختلف در یک کلاس اشاره دارد که عمدتاً محدودیتها باعث آن شده‌اند (هایری بیهامر و هاشر<sup>۳</sup>، ۲۰۱۵).

براساس پژوهشهای صورت گرفته، کلاسهای چندپایه با مشکلاتی همراه‌اند. شریفاً<sup>۴</sup> (۲۰۲۰) در یکی از مدارس چندپایه کوچک مالدیو به بررسی تجربیات معلمان و استفاده از آموزش براساس رویکرد تفکیکی در کلاسهای چندپایه پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان داده که معلمانی که در کلاسهای چندپایه شرکت کرده‌اند، خود آموزش ناکافی داشته‌اند.

نبود امکانات کافی در نظام آموزش، به‌ویژه در دورهٔ ابتدایی، ایجاب می‌کند که نظام آموزشی به استفاده از کلاسهای چندپایه روی بیاورد که البته این امر با مشکلات بسیار از جمله نارسایی در امر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان همراه است. از سویی هم، چالش ناشی از کلاس چندپایه شرایطی را بر دانش‌آموزان و معلمان چنین کلاسهایی تحمیل می‌کند که نظام آموزشی را به جهتی

1. Wahab
2. Naparan & Alinsug
3. Hyry-Beihammer & Hascher
4. Shareefa

نامطلوب در حوزه آموزش و پرورش سوق می‌دهد (اوکاموتو<sup>۱</sup>، ۲۰۲۰) و مشکلاتی به وجود می‌آید که عبارت‌اند از: معضلات مربوط به معلم (کمبود وقت، کمبود اطلاعات و تجارب، استفاده از شیوه آزمایش و خطا در یادگیری، بومی نبودن معلمان، سازماندهی کلاسهای چندپایه و مسئولیتهای فراوان معلم)، مشکلات مربوط به دانش‌آموز (ضعف دانش و اطلاعات پیش‌نیاز دانش‌آموزان، مناسب نبودن ترکیب سنی و جنسی دانش‌آموزان و دوزبانه بودن دانش‌آموزان)، مشکلات مربوط به فضای مدرسه (کمبود امکانات، تجهیزات و وسایل آموزشی، کمبود فضای آموزشی)، مشکلات مربوط به اولیای دانش‌آموزان (همکاری نداشتن والدین) و مشکلات برنامه درسی (شمسی و افتخاری، ۱۳۹۹).

مرادی و بیگدلی (۱۳۹۵) آسیبهای آموزش در کلاسهای چندپایه را شامل کمبود وقت، امکانات و تجهیزات کمک آموزشی، بهره‌گیری از معلمان کم‌انگیزه و کم تجربه، شیوه‌های تدریس ناکارآمد، تفاوت سنی و ترکیب جنسیتی، دوزبانه بودن، ضعف علمی پایه‌ای و غیبت زیاد می‌دانند. پیروی چشناسرو همکاران (۱۳۹۴) دریافتند که عوامل درون-کلاسی و برون-کلاسی (کمبود وقت برای تدریس، عدم برخورداری از تجهیزات و امکانات، نوع چیدمان، برنامه‌ریزی، زیباسازی فضای مدرسه، بیسوادی اولیا، تدریس محتوای مشترک پایه‌ها در یک جلسه، یکسان بودن محتوای برنامه درسی، انتشار فصلنامه ویژه کلاسهای چندپایه، تدوین دفتر ثبت شاخصهای توصیفی و پوشه کار ویژه چندپایه، کمبود وسایل کمک آموزشی، عدم دسترسی به منابع آموزشی جدید و ناکافی بودن سرانه) در فرایند تدریس و کلاس‌داری مؤثرند.

لیتل<sup>۲</sup> (۲۰۰۶) تخمین می‌زند که در حدود ۲۰۰ میلیون کودک تحصیلات ابتدایی خود را در کلاسهای چندپایه در سراسر جهان تجربه کرده‌اند و این تعداد به حدود ۲۷۰ میلیون کودک افزایش خواهد یافت. منطق زیربنایی تشکیل کلاس چندپایه از کمبود دانش‌آموز (در مناطق روستایی و کوهستانی) تا کمبود معلم (در کشورهای فقیر) متفاوت است (چکی و دپائولا<sup>۳</sup>، ۲۰۱۸). با وجود اینکه در سرمایه‌های بودن هزینه‌های آموزشی و نقش آموزش و پرورش در تشکیل سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و رشد و توسعه جوامع، تردیدی نیست (عزیزی و لاسونن<sup>۴</sup>، ۲۰۰۶)، نظام آموزشی به دلایل گوناگون در دستیابی به اهداف خود با چالشهای متعدد دست به گریبان است. اهمیت و ضرورت این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که کلاسهای چندپایه بخش جدایی‌ناپذیر از شرایط آموزشی کنونی است. همچنین به استناد راهکار ۵/۳ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مبنی بر توانمندسازی دانش‌آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه شهرها، عشایر

1. Okamoto
2. Little
3. Checchi & De Paola
4. Azizi & Lasonen

کوچ‌نشین و مناطق دوزبانه با تأکید بر ایجاد فرصت‌های آموزشی متنوع و با کیفیت و با توجه به این نکته که درصد بیشتری از پوشش تحصیلی مناطق روستایی و عشایری و کمتر توسعه یافته را مدارس چندپایه تشکیل می‌دهد و در حال حاضر ۴۹۰۰۰ کلاس چندپایه در کشور وجود دارد که ۶۵۲۴۴ دانش‌آموز در آن مشغول به تحصیل‌اند، نظام آموزشی موظف است براساس سند تحول بنیادین، کیفیت بخشی به این کلاسها را در دستور کار خویش قرار دهد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل کیفیت بخشی به کلاسهای چندپایه انجام شده است.

## ■ سوالات پژوهش

### ◎ سؤال اصلی

عوامل کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟

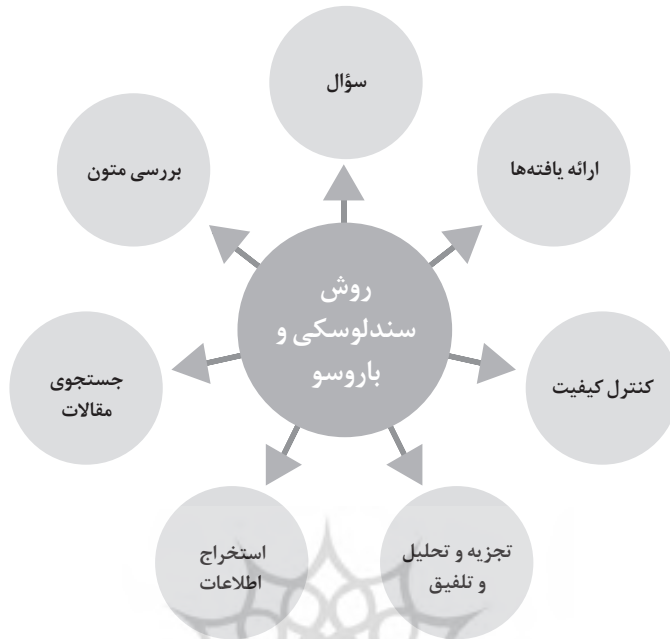
### ◎ سوالات ویژه

۱. ویژگیهای مرتبط با معلم در کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟
۲. ویژگیهای مرتبط با عوامل زمینه و بسترساز در کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟
۳. عوامل مرتبط با سیاستگذاری اهداف آموزشی در کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟

## ■ روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ نوع پژوهش کیفی است. این پژوهش در زمره تحقیقات سنتز پژوهی (فرا ترکیب) است که الگوی تحلیل محتوایی استقرایی را پیاده می‌کند. در شیوه فرا ترکیب کیفی مفاهیم و مضامین به صورت قیاسی در بافت پژوهشی توصیف می‌شوند و با مفاهیم و مضامین شناسایی شده در مصاحبه‌ها به صورت استقرایی تلفیق و تفسیر انجام می‌شود. به منظور بررسی و دستیابی به پاسخ سوالات پژوهش از روش سندلوسکی و باروسو<sup>۱</sup> (۲۰۰۷) استفاده شده است. این روش دارای ۷ مرحله است: ۱. تنظیم سؤال پژوهش، ۲. بررسی نظام مند متون، ۳. جستجو و انتخاب مقالات مناسب، ۴. استخراج مطالب، ۵. تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی، ۶. کنترل کیفیت، ۷. ارائه یافته‌ها (مالمیر و همکاران، ۱۴۰۰).

1. Sandelowski & Barroso



شکل ۱. سنتز پژوهی بر اساس روش سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)

## ● مراحل انجام پژوهش

### ● گام اول: تنظیم سؤال

سؤال این پژوهش در دو بخش (چه چیزی و چه زمانی) طراحی شده که در آن در پی یافتن پاسخ برای این پرسش‌هایم که عوامل کیفیت‌بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی چیست؟ از منظر زمانی نیز سالهای ۲۰۰۸ تا ۲۰۲۱ هدف این پژوهش بوده است.

### ● گام دوم: بررسی نظام‌مند متون

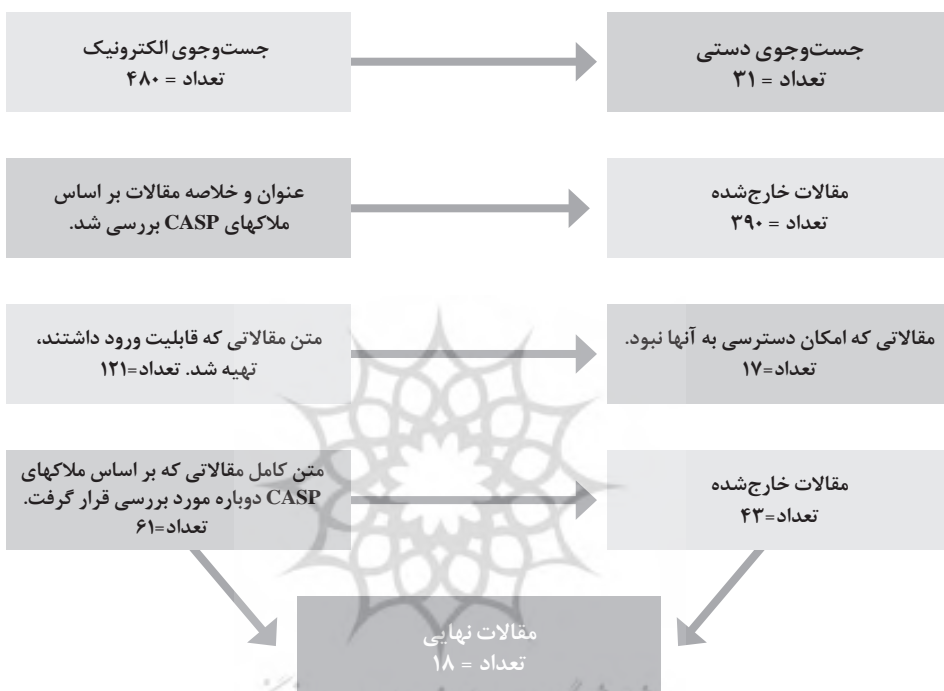
در بررسی اسناد از روش فراترکیبی استفاده شده و در این مطالعه پس از جستجو در بانکهای داده اریک، ساینس دایرکت، تایلر و فرانسیس و اسپرینگر بر اساس کلمات کلیدی و پس از حذف مقالات مشابه، ۵۱۱ مقاله به دست آمده است. پس از خواندن خلاصه مقالات، بررسی مقدماتی و حذف مقالات غیرمرتبط، ۶۱ مقاله مرتبط انتخاب و از دو بعد اصول علمی و صحت روش بررسی شده و مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. در این مرحله ۴۳ مقاله حذف و ۱۸ مقاله برای مطالعه تفصیلی انتخاب شده است.

### ● گام سوم: جستجو و انتخاب مقالات

کلمات جستجو این پژوهش شامل کیفیت کلاس چندپایه، مدیریت کلاسهای چندپایه، کلاسهای چندپایه و چالشهای کلاسهای چندپایه بوده است.

## گام چهارم: استخراج اطلاعات مقاله

مقالات منتخب به سه دسته تقسیم شدند: ۱. مقالاتی که نتایج یافته‌های آنها مضامین و مبانی نظری مرتبط با این پژوهش ارائه داده‌اند، ۲. مدل‌های جدید را اعتباریابی کرده‌اند و مدل‌های نظری حاصل از یافته‌های خود را ارائه داده‌اند و ۳. از مدل‌ها به صورت کاربردی در اجرای طرح‌های پژوهشی استفاده کرده‌اند.



شکل ۲. فرایند استخراج و بازیابی مقالات

## گام پنجم: تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی

در این روش پژوهشگر مضامینی را جستجو کرده که در میان مطالعات موجود در فرا ترکیب شناسایی شدند. در این زمینه در بررسی تحقیقاتی ۲۴ مضمون و ۸۶ زیرمضمون در ۳ عامل اصلی شناسایی شدند.

## گام ششم: حفظ کنترل کیفیت

مقالات مرتبط انتخاب شدند و بر اساس ملاک ارزیابی CASP<sup>۱</sup> دو نفر مرورگر آنها را ارزیابی کردند و از میان مقالاتی که اصول علمی آنها تأیید شده بود مقالات دارای اعتبار بالا انتخاب شدند.

## گام هفتم: ارائه یافته‌ها

1. Critical Appraisal Skills Program

## سؤال اصلی: عوامل کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟

برای بررسی این سؤال، الگوی نشانگرهای مورد تأیید و تأکید مرتبط با کیفیت کلاسهای چندپایه مورد بررسی قرار گرفتند (جدول ۱).

جدول ۱. یافته‌های پژوهش

ردیف	پژوهشگر و سال	متغیر مورد بررسی	نشانگرهای مرتبط با کیفیت بخشی کلاسهای چندپایه
۱	بدخشان (۱۴۰۰)	کیفیت بخشی به کلاسهای چندپایه	۱. صلاحیتهای حرفه‌ای و ویژگیهای مرتبط با معلم، ۲. الگوی خانواده، ۳. وضعیت مرتبط با مدارس، ۴. سیاستگذاری اهداف آموزشی و ۵. مضامین مرتبط با فراگیران، مهم‌ترین ملاکها و نشانگرهای کیفیت بخشی به کلاسهای چندپایه است.
۲	عباسی (۱۴۰۰)	بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش کلاسهای چندپایه	• نتایج این پژوهش در هفت گروه خلاصه شده است: ۱. کیفیت بخشی از طریق تغییر برنامه درسی کلاسهای چندپایه، ۲. استفاده از روشهای تدریس فعال همچون روشهای تدریس مبتنی بر بازی، ۳. استفاده از روش همشاگردی، ۴. کارورزی در دوره‌های تربیت معلم، ۵. آموزشهای ضمن خدمت، ۶. آموزش چندرسانه‌ای و ۷. تدوین مواد آموزشی ویژه کلاسهای چندپایه.
۳	ترتیبی نژاد و حاتمی (۱۴۰۰)	• شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی در کلاسهای چندپایه (مطالعه موردی مدارس چندپایه آق قلا)	• نتایج پژوهش نشان داد حرفه‌ای بودن معلمان، مشارکت و همیاری دانش‌آموزان، روابط معلم و دانش‌آموزان، تجهیز و هوشمندسازی، فرهنگ مردم و منطقه و کیفیت زندگی کاری معلمان بر کیفیت آموزشی مؤثرند و کیفیت زندگی کاری، تجهیز و هوشمندی مدارس و سطح فرهنگ مردم پایین است و سایر عاملها مناسباند.
۴	دهبازیان (۱۳۹۹)	بهبود تدریس در کلاسهای چندپایه	• مناسب‌ترین روشهای تدریس در کلاسهای چندپایه عبارت‌اند از: روش سخنرانی، پرسش و پاسخ، همیاری، ... بر اساس نتایج به‌دست آمده بهتر است معلم برای مدیریت کلاسهای چندپایه راهکارهای زیر را به‌کار بندد: ۱. برقراری ارتباط صمیمانه میان معلم و فراگیر، ۲. واگذاری مسئولیت به دانش‌آموزان، ۳. برنامه‌ریزی و مدیریت کلاس با توجه به تواناییهای دانش‌آموزان، ۴. چینش مناسب کلاس و ۵. مشارکت اولیا در آموزش فرزندان.
۵	علی قوچانی (۱۳۹۸)	شناسایی و رتبه‌بندی مشکلات آموزشی و غیر آموزشی کلاسهای چندپایه	• کیفیت معلم و امکانات مهم‌ترین عوامل در زمینه اثربخشی آموزش‌اند.



جدول ۱. (ادامه)

ردیف	پژوهشگر و سال	متغیر مورد بررسی	نشانگرهای مرتبط با کیفیت بخشی کلاسهای چند پایه
۶	یداللهی ده چشمه و همکاران (۱۳۹۸)	عوامل مؤثر بر کیفیت عملکرد معلمان کلاسهای چند پایه	• نتایج این پژوهش نشان داد که عوامل مؤثر بر کیفیت عملکرد معلمان چند پایه به ترتیب اهمیت عبارتند از: نهاد تربیت معلم (دانشگاه فرهنگیان)، دوره‌ها و آموزشهای ضمن خدمت (توسعه حرفه‌ای معلمان)، روشهای تدریس، نظام ارزشیابی، مواد آموزشی و محتوای درسی کلاسهای چند پایه.
۷	سلطانی و همکاران (۱۳۹۷)	بررسی کلاس چند پایه و ویژگیهای مرتبط با آن	• نتایج پژوهش نشان داد که معلمان چند پایه نیازمند فراگیری مهارتهایی همچون پژوهش، برنامه‌ریزی، سازماندهی، نظارت، تسهیل‌گری، مدیریت انگیزش و ارزشیابی‌اند. همچنین مشخص شد که معلمان مدارس چند پایه می‌توانند با به‌کارگیری روشهای نوین تدریس، گروه‌بندی متنوع دانش‌آموزان، مهارت مدیریت زمان و داشتن طرح درس مناسب بازدهی مناسبی از این کلاسها داشته باشند.
۸	مرتضوی زاده و همکاران (۱۳۹۷)	واکاوای دیدگاه معلمان در زمینه مشکلات اجرایی طرح ارزشیابی کیفی توصیفی در کلاسهای چند پایه و ارائه راهکارهایی برای رفع آنها	• نتایج پژوهش نشان داد که کمبود وقت، وجود پایه‌های مختلف در کلاس درس، ترجیح دادن ارزشیابی کمی بر ارزشیابی کیفی-توصیفی، فقدان آموزش و پشتیبانی معلمان در زمینه طرح ارزشیابی کیفی-توصیفی، حواس پرتی دانش‌آموزان هنگام ارزشیابی و کمبود فضا، امکانات و مواد آموزشی از مهم‌ترین موانع و مشکلات اجرایی طرح ارزشیابی کیفی-توصیفی در کلاسهای چند پایه از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان بوده است.
۹	اسدی یگانه (۱۳۹۶)	بررسی کیفیت بخشی به کلاسهای چند پایه دوره ابتدایی شهرستان فرمین و ارائه راهکارهای کیفیت بخشی	• یافته‌های این پژوهش نشان داد که میان عوامل برنامه درسی، معلم، ارتباط معلم و شاگرد، روشهای ارزشیابی، امکانات و تجهیزات، فرایند یاددهی-یادگیری، فرایند ساختی-سازمانی و کیفیت بخشی به کلاسهای چند پایه ابتدایی ارتباطی چشمگیر و مثبت وجود داشته و این عوامل نقشی مثبت و بسزا در امر کیفیت بخشی به کلاسهای چند پایه ابتدایی شهرستان فرمین دارا بوده‌اند. با توجه به یافته‌های این پژوهش با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی متناسب مسئولان بالادستی برای کلاسهای چند پایه ابتدایی و حمایتی همه‌جانبه آنها از معلمان شاغل در این کلاسها، تلاش معلمان کلاسهای چند پایه برای روزآمد کردن علم و دانش خود در زمینه تدریس در کلاسهای چند پایه و همکاری و همیاری اولیا با مدارس چند پایه می‌توان به نتایجی بسیار مطلوب در این گونه کلاسها دست یافت و دانش‌آموزان را در مسیر پیشرفت و موفقیت همگام و در برخی زمینه‌ها حتی فراتر از دانش‌آموزان کلاسهای درس تک‌پایه قرار داد.
۱۰	حداد و حق شناس (۱۳۹۵)	بررسی مزایا و معایب کلاسهای چند پایه	• اهمیت سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح برای کیفیت‌افزایی

## جدول ۱. (ادامه)

ردیف	پژوهشگر و سال	متغیر مورد بررسی	نشانه‌های مرتبط با کیفیت‌بخشی کلاسهای چندپایه
۱۱	ناپاران و آلینسوگ (۲۰۲۱)	کیفیت‌بخشی به کلاسهای چندپایه	● استراتژیهای کلاسهای معلمان چندپایه شامل مدیریت کلاس، یادگیری مشارکتی، استفاده از دستورالعملهای متمایز، اتصال آموزش به موقعیتهای واقعی، تلفیق فناوری در آموزش و انعطاف‌پذیری معلم عوامل مرتبط با کیفیت‌بخشی‌اند.
۱۲	کسرلی <sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۱۹)	کیفیت‌افزایی بر مبنای گروه‌بندی کلاس	● انعطاف آموزشی نقشی مهم و اساسی در کیفیت‌بخشی به کلاسهای چندپایه را دارد.
۱۳	انگین <sup>۲</sup> (۲۰۱۸)	نظرات معلمان کلاسهای چندپایه در مورد شیوه‌های تدریس در کلاسهای چندپایه	● پژوهشگر به این نتیجه رسید که معلمان در تدریس با مشکلاتی مانند کمبود زمان، دشواری در رسیدن به اهداف، انتظارات بیش از حد از دانش‌آموزان، عدم پشتیبانی، قوانین نامرتب با تدریس و شرایط فیزیکی نامناسب کلاسها مواجه‌اند.
۱۴	چکی و دپاتولا (۲۰۱۸)	اثر کلاسهای چندپایه بر مهارتهای شناختی و غیرشناختی	● مدرسه نقشی مهم در کیفیت‌افزایی و ساختار مبتنی بر این هدف دارد.
۱۵	کیونجا و سیمس <sup>۳</sup> (۲۰۱۵)	ادراک از آموزش چندپایه: یک پژوهش روایتی از نقطه‌نظرات ذی‌نفعان	● ظرفیت‌سازی برای افزایش آموزش چندپایه یکی از راهکارهایی است که این پژوهش برای دستیابی سریع به اهداف آموزش برای همه ارائه نموده است.
۱۶	کیونجا و کویینی <sup>۴</sup> (۲۰۱۵)	بررسی کاستیهای موجود در سیاست، آموزش معلمان و تدریس در کلاسهای چندپایه	● کاستیهای موجود در این نوع کلاسها به این دلیل است که قصد دولت برای آموزش معلمان و استقرار آنها در کلاسهای چندپایه از ابتکارات سیاسی فاصله بسیار دارد. همچنین بیشتر معلمان مشغول به تدریس در کلاسهای چندپایه آموزش ندیده‌اند یا تنها برای کلاسهای تک‌پایه و مستقل آموزش دیده‌اند.
۱۷	تاوله و منکوبه <sup>۵</sup> (۲۰۱۲)	تدریس چندپایه و کیفیت آموزش در مدارس روستایی آفریقای جنوبی	● برنامه درسی فاقد انعطاف‌پذیری و یکپارچگی است. عدم آموزش معلمان چندپایه نیز مشکل دیگر است.
۱۸	ملادزی <sup>۶</sup> (۲۰۱۶)	تدریس در کلاسهای چندپایه	● ضرورت به‌کارگیری و توسعه مداوم علمی معلمان در فرایند آموزش.

1. Casserly
2. Engin
3. Kivunja & Sims
4. Kuyini
5. Taole & Mncube
6. Mulaudzi

بر اساس بررسیهای صورت گرفته کیفیت بخشی در کلاسهای چندپایه در سه سطح اصلی در ارتباط با معلم، شرایط و بسترهای موجود و عوامل مرتبط با اهداف سیاستگذاری آموزشی قابل بررسی است.

### ● سؤال ویژه اول: ویژگیهای مرتبط با معلم در کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟

جدول ۰۲. مضمونها و زیرمضمونهای بعد معلم

ابعاد	مضامین	زیرمضامین	منابع
مرتبط با معلم	مدیریت کلاس	● نظم دهی کلاسی	بدخشان (۱۴۰۰)
		● طبقه بندی و ساختار سازی در کلاس	شمسی و افتخاری (۱۳۹۹)
		● ترسیم چشم انداز آموزشی	دهبازیان (۱۳۹۹)
		● ظرفیت سنجی و مدیریت کلاس بر اساس آن	سلطانی و همکاران (۱۳۹۷)
		● شناخت موقعیت	قوچانی (۱۳۹۸)
		● هماهنگی و توازن در کلاس	مرتضوی زاده و همکاران (۱۳۹۷)
		● موقعیت سنجی و به کارگیری آموزش متناسب با شرایط	قنبری و نیک خواه (۱۳۹۶)
	تخصص فناوریانه	● تسلط و آشنایی با ابزار فناوریانه آموزشی	مرتضوی زاده و میزبان (۱۳۹۵)
		● به کارگیری صحیح منابع موجود	در الماسیان (۱۳۹۵)
		● روشهای فعال و نوین تدریس	ناپاران و آلبینسوغ (۲۰۲۱)
		● تطبیق و به کارگیری ساختار سنتی و فناوریانه	معینی و همکاران (۲۰۱۶)
		● توانمندی تولید محتوای تلفیقی	انگین (۲۰۱۸)
		● اهمیت به تقویت تشویق و تنبیه متناسب با شرایط	کیوونجا و کوینی (۲۰۱۵)
		● چیدمان و فضای فیزیکی کلاس	تائوله و منکوبه (۲۰۱۲)
ایجاد شرایط جوی و محیطی کلاس درس (روابط انسانی و فضای فیزیکی کلاس درس)	● تغییرات کلاسی بر حسب نیاز برخی دانش آموزان	ملادزی (۲۰۱۶)	
	● ایجاد جو مطلوب و ارتباطی مؤثر		
	● ایجاد درک صحیح از موقعیت برای دانش آموزان		
	● روابط دوستانه معلم و والدین دانش آموز		
		● بررسی و تطبیق با شرایط آموزشی از سوی والدین	

## جدول ۲. (ادامه)

منابع	زیرمضامین	مضامین	ابعاد
	<ul style="list-style-type: none"> <li>● عدم آشنایی با فرایند صحیح ارزشیابی</li> <li>● کم توجهی به ارزشیابی</li> <li>● تعداد پایین ارزشیابیهای مداوم در طول سال</li> <li>● عدم ارائه بازخورد مناسب به دانش آموزان بر اساس ارزشیابی صورت گرفته</li> <li>● کم توجهی به نتایج بازخورد حاصل از ارزشیابی در ادامه آموزش</li> <li>● عدم آشنایی با ملاکهای ارزشیابی دانش آموزان</li> </ul>	<b>اجرای صحیح ارزشیابی</b>	رابطه با معلم
	<ul style="list-style-type: none"> <li>● تحصیل در دانشگاه ویژه تربیت معلمان (دانشگاه فرهنگیان) و دانشگاه تربیت دبیر</li> <li>● تطبیق رشته تحصیلی و تدریسی</li> <li>● توانمندی آموزشی در دوره تحصیل</li> </ul>	<b>تخصص آکادمیک</b>	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>● گذراندن کلاسهای ضمن خدمت مرتبط</li> <li>● آشنایی و استفاده از الگوهای نوین آموزش و یادگیری در فرایند تدریس</li> <li>● حضور فعال در کارگاههای آموزشی و مهارت افزایی</li> <li>● روزآمد و متناسب بودن دوره‌های آموزشی با شرایط آموزش روز</li> </ul>	<b>مهارت افزایی معلمان</b>	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>● تغییرات ساعات آموزش برحسب نیاز</li> <li>● تغییرات الگوی آموزش برحسب نیاز</li> <li>● تغییرات محتوای آموزش برحسب نیاز</li> <li>● اجرای برنامه‌های آموزشی و مکمل</li> </ul>	<b>انعطاف آموزشی و رفتاری</b>	

ابعاد	مضامین	زیرمضامین	منابع		
مرتب‌بند با معلم	انگیزه	● ایجاد محرک‌های درونی و بیرونی تقویت‌کننده جهت کیفیت آموزش			
		● خودانگیزگی درونی بالای آموزش‌دهنده			
		● هدف‌گذاری جهت کیفیت آموزش و تلاش برای دستیابی به آن			
	سازماندهی محیط و تجارب یادگیری	● آموزش برپایه علائق فراگیران			
		● آموزش براساس شرایط محیطی			
		● توجه به نیازهای اصلی آموزشی			
		● آموزش بر اساس رویکرد تلفیقی دروس			
		آموزش اثربخش		● درگیر کردن فراگیران در امر آموزش	
				● جذاب شدن آموزش و یادگیری	
	● شکل‌دهی توجه انتخابی فراگیران و دوری از آموزش سخنران - محور				
	● آموزش بر اساس اثربخشی رویکرد تدریس				
	● مشخص کردن سرفصلهای اصلی آموزش در قالب سناریوهای یادگیری				
	● محورسازی و تطبیق الگوهای آموزشی				

بر اساس بررسی انجام‌شده ویژگی‌های مرتب‌بند با معلم عبارت‌اند از: مدیریت کلاس، تخصص فناوریانه، ایجاد شرایط جوی و موقعیتی مناسب، اجرای صحیح ارزشیابی، تخصص آکادمیک، مهارت‌افزایی معلمان، انعطاف آموزشی و رفتاری، انگیزه، استفاده مناسب از ظرفیت کلاس، سازماندهی محیط و تجارب یادگیری و آموزش اثربخش که مجموعه این ویژگی‌ها بر کیفیت‌بخشی کلاسهای چندپایه تأثیر گذارند.

## سؤال ویژه دوم: ویژگیهای مرتبط با عوامل زمینه و بسترساز در کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟

جدول ۳. مضمونها و زیرمضمونهای عوامل زمینه و بسترساز

ابعاد	مضماین	زیرمضماین	منابع
عوامل زمینه ساز و بسترساز	امکانات و تجهیزات	● امکانات سخت افزاری مدرسه	بدخشان (۱۴۰۰)
		● امکانات نرم افزاری مدرسه	شمسی و افتخاری (۱۳۹۹)
		● فضای رفاهی و شرایط موجود	دهباززیان (۱۳۹۹)
		● عوامل زیرساختی و بودجه‌ای	مرتضوی زاده و همکاران (۱۳۹۷)
	مشوقهای کلاسی	● برنامه تقویتی	کریمی و غفوری (۱۳۹۷)
		● برنامه‌های بازدارنده	قنبری و نیک‌خواه (۱۳۹۶)
		● شرایط تشویق و تنبیه	مرتضوی زاده و میزبان (۱۳۹۵)
	ترکیب پایه‌ها	● نحوه چیدمان و قرارگیری دانش آموزان پایه‌های مختلف	الماسیان (۱۳۹۵)
		● نحوه قرارگیری دانش آموزان بر اساس جنسیت	ناپاران و آلیسوغ (۲۰۲۱)
	جو روانی	● ایجاد آرامش روانی در کلاس	انگین (۲۰۱۸)
		● کاهش اضطراب و شرایط موجود	کیوونجا و سیمس (۲۰۱۵)
		● ایجاد ارتباط عاطفی میان دانش آموزان و معلم	کسرلی و همکاران (۲۰۱۹)
	پویایی فضای کلاس و مدرسه	● انگیزه دانش آموزان در جریان آموزش و شرایط	
		● فعالیتهای فوق برنامه و رغبت برای آن	
		● فعالیتهای تفریحی و ایجاد حس مطلوب کلاس	
		● خلاقیت در ایجاد و استفاده از فرصتهای موجود	

ویژگیهای مرتبط با عوامل زمینه و بسترساز عبارتند از: امکانات و تجهیزات، مشوقهای کلاسی، ترکیب پایه‌ها، جو روانی، پویایی فضای کلاس و مدرسه و تجهیز مدرسه به ابزار فناوری که همه آنها بر کیفیت بخشی کلاسهای چندپایه تأثیر گذارند.

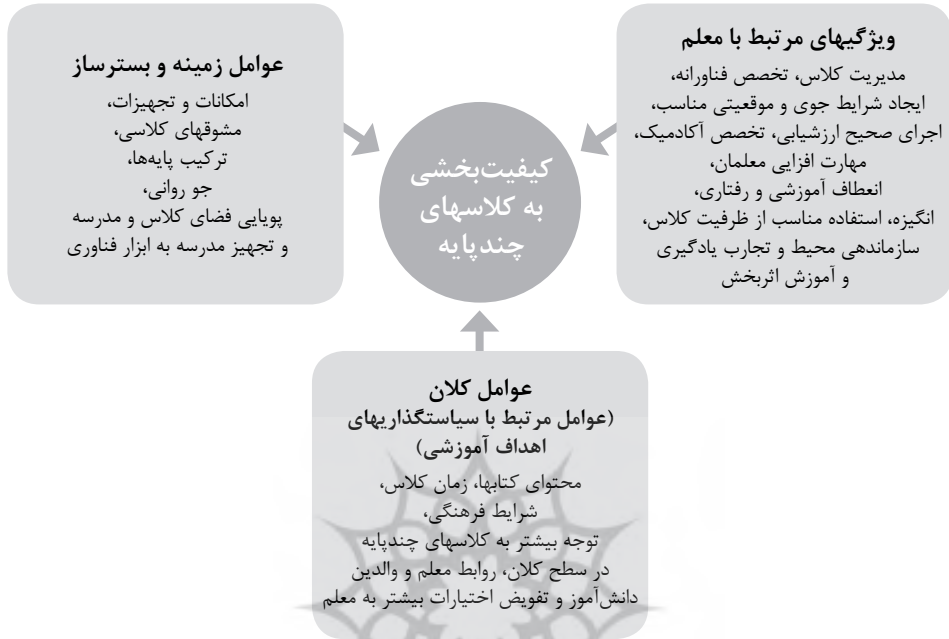
## سؤال ویژه سوم: عوامل مرتبط با سیاستگذاری اهداف آموزشی در کیفیت‌بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شامل چه مواردی است؟

جدول ۴. مضمونها و زیرمضمونهای بعد سیاستگذاری اهداف آموزشی

ابعاد	مضمون	زیرمضامین	منابع
سیاستهای کلان و اهداف آموزشی	محتوای کتابها	تفکیک و ترکیب‌سازی محتوا بر حسب شرایط و ترکیب پایه‌ها	بدخشان (۱۴۰۰)
		تدوین بر اساس رویکرد فعال آموزشی	شمسی و افتخاری (۱۳۹۹)
		تغییر بر حسب نیاز	دهبازیان (۱۳۹۹)
	زمان کلاس	تغییرات ساعات کلاسی	سلطانی و همکاران (۱۳۹۷)
		خرد کردن کلاسها به زنگهای بیشتر	قوچانی (۱۳۹۸)
		ایجاد زمینه برای استفاده از کلاسهای فوق‌العاده و خارج از زمان مدرسه	کریمی و غفوری (۱۳۹۷)
	شرایط فرهنگی	هم‌فرهنگی معلم و دانش‌آموز	قنبری و نیک‌خواه (۱۳۹۶)
		باورهای کلی یکسان	الماسیان (۱۳۹۵)
		نقش خانواده در هدایت دانش‌آموزان	حداد و همکاران (۱۳۹۵)
	توجه بیشتر به کلاسهای چندپایه در سطح کلان	آگاهی والدین از اهداف آموزشی و تربیتی	کیونوجا و سیمس (۲۰۱۵)
		ارزشها و باورهای اجتماعی مشترک	کیونوجا و کوینینی (۲۰۱۵)
		بررسی و تطبیق شرایط آموزشی از سوی والدین	ملادزی (۲۰۱۶)
	تفویض اختیارات بیشتر به معلم	در نظر گرفتن شرایط و مزایای خاص برای این دوره	چکی و دپائولا (۲۰۱۸)
		تخصیص اعتبارات برای تجهیز کلاسهای چندپایه به ملزومات آموزشی و تربیتی	
		تدوین دستورالعملهای حمایتی	
	تفویض اختیارات بیشتر به معلم	داشتن اختیار بیشتر در زمینه شیوه ارائه درس	
		داشتن اختیار بیشتر در زمینه زمان ارائه درس	
		اختیارات بیشتر در شرایط ارزشیابی و تغییرات مرتبط	

در زمینه سیاستگذاری‌های اهداف آموزشی عوامل تأثیرگذار عبارت‌اند از: محتوای کتابها، زمان کلاس، شرایط فرهنگی، توجه بیشتر به کلاسهای چندپایه در سطح کلان، روابط معلم و والدین دانش‌آموز و تفویض اختیارات بیشتر به معلم که همه این عوامل بر کیفیت‌بخشی کلاسهای چندپایه اثرگذارند.

## ■ مدل تحقیق



شکل ۳. مدل کیفیت بخشی به کلاسهای چند پایه

## ■ بحث و نتیجه گیری

تعلیم و تربیت دانش آموزان رسالتی خطیر است که نظام آموزشی کشور با تشکیل مدارس به صورت کلاسهای تک پایه، تخصصی و چندپایه به انجام آن می پردازد. یکی از ایده آل ترین شرایط کلاسداری، کلاسهای تک پایه است، اما در برخی شرایط، نظام آموزشی ناگزیر از تشکیل کلاسهای چندپایه می شود، یعنی کلاسی با حضور دانش آموزان دو یا چند پایه تحصیلی و با تدریس یک معلم در یک اتاق درس تشکیل و اداره می شود که مدرسه چندسنی، مدرسه چندپایه و کلاس چندسطحی هم نامیده می شود (صمدیان، ۱۳۹۶).

نگاهی به الگوی عملیاتی کلاسهای چندپایه نشان می دهد که این سبک آموزش معطوف به بهره مندی همزمان چند دانش آموز از پایه های مختلف در یک کلاس است که هماهنگ سازی و انسجام مفاهیم برای آنان مشکلات و شرایط خاص خود را دارد. بی تردید بی توجهی و عدم به کارگیری رویکرد صحیح در زمینه این موضوع می تواند موجب ایجاد شکستهای تخصصی و عملیاتی در نظام آموزشی شود (کسرلی و همکاران، ۲۰۱۹).



کریمی‌ارقینی و همکاران (۱۴۰۰) مهم‌ترین چالش‌های کلاسهای چندپایه را تمرکز و عدم تخصیص به‌موقع منابع مالی و اقتصادی، پراکندگی و محرومیت مرزی، عدم مشارکت فعال و همکاری لازم و کافی نهادها، اداره‌ها، سازمانها، عدم مشارکت فعال و همکاری برخی از والدین متمول و خیرین در اختصاص دادن کمک‌های مالی به مدارس چندپایه می‌داند.

طبق منابع رسمی وزارت آموزش و پرورش کشور ۴۹ هزار مدرسه چندپایه در کشور فعال اند که در حدود ۹۹ درصد آنها در مناطق روستایی قرار دارند (کریمی، ۱۳۸۹؛ به نقل از صیامی و همکاران، ۱۳۹۲). در این پژوهش عوامل مؤثر در کیفیت‌بخشی کلاسهای چندپایه بررسی شده‌اند. یافته‌ها براساس الگوی سنترپژوهی از مطالعات در این زمینه نشان داد که کیفیت‌بخشی در کلاسهای چندپایه در سه سطح اصلی در ارتباط با معلم، در ارتباط با شرایط و بستریهای موجود و در ارتباط با عوامل مرتبط با سیاستگذاری اهداف آموزشی قابل بررسی است.

در بعد ویژگیهای مرتبط با معلم، مدیریت کلاس، تخصص فناوریانه، ایجاد شرایط جوی و موقعیتی، اجرای صحیح ارزشیابی، تخصص آکادمیک (آموزش عالی)، مهارت افزایی معلمان، انعطاف آموزشی و رفتاری، انگیزه، بهره‌گیری مناسب از ظرفیت کلاس، سازماندهی محیط و تجارب یادگیری و آموزش اثربخش مهم‌ترین عوامل مرتبط با معلم‌اند که بر کیفیت‌بخشی کلاسهای چندپایه تأثیر گذارند. در تبیین این مسئله تجربیات گویای اهمیت سبک آموزش معلم و اصول مدیریتی یک مدرسه در تدوین اهداف و دستیابی به نتایج تعیین شده است (چپمن، ۲۰۱۷). یعقوبی و همکاران (۲۰۱۸) عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی را شامل مهارت آموزش، اصول و قواعد آموزش، مهارتهای ارزیابی، ویژگیهای فردی، مهارتهای ارتباطی، اخلاق، توانمندیهای حرفه‌ای و مهارتهای مدیریت کلاس دانسته‌اند. در بررسی توسعه حرفه‌ای معلمان کلاسهای چندپایه، نقش معلم از همه کلیدی‌تر است. معلم نه تنها یکی از متغیرهای نیازمند تغییر به منظور بهبود نظامهای آموزشی است، بلکه مهم‌ترین عامل ایجادکننده تغییر نیز محسوب می‌شود. بهارلو و بهروز (۱۳۹۸) مدیریت کلاس درس را یکی از وظایف مهم آموزگار دانسته و به‌منظور ایجاد نظم و تغییر مدیریت کلاسی، سه شرط روش تدریس مناسب، ویژگیهای شخصیتی معلم و استفاده از فنون تدریس را ضروری شمرده‌اند. چناری و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی سنجش کیفیت در مدارس ابتدایی، مدیریت و رهبری، معلمان، دانش‌آموزان، فضای آموزشی، محتوای آموزشی، فرایندهای یادگیری و یاددهی، زیرساختهای آموزشی، خانواده، فرهنگ، اجتماع و سیاست را از عوامل تأثیرگذار بر کیفیت مدارس ابتدایی دانسته‌اند. همچنین نتایج این تحقیق همخوانی دارد با یافته‌های تحقیق ماجدی و همکاران (۱۳۹۸) که صلاحیتهای حرفه‌ای معلم را شامل مهارت تدریس، برقراری ارتباط مؤثر، کار تیمی، مهارتهای فناوریانه و ارزشیابی، تواناییهای حرفه‌ای (مانند تفکر خلاق، نگرش معلمی، دیدگاه دانش‌آموز - محوری) و ویژگیهای حرفه‌ای (مانند خلاقیت، رفتاری، عاطفی و ارتباطی) می‌دانند. پژوهشهای گوناگون نشان داده‌اند

که معلم و الگوی تدریس معلم به صورت مستقیم با فرایند آموزشی و یادگیری دانش‌آموزان مرتبط است (سانگ<sup>۱</sup> و همکاران، ۲۰۱۶). در این زمینه آگاهی و تسلط بر مهارت‌های آموزشی و به‌کارگیری مناسب منابع، در فرایند آموزشی نقشی بسیار مؤثر در یادگیری دانش‌آموزان دارند (آلن<sup>۲</sup> و همکاران، ۲۰۱۳) که به صورت مستقیم با آموزش‌دهنده و معلم و عملکرد او مرتبط است (بری و اوکانر<sup>۳</sup>، ۲۰۱۰). یکی دیگر از عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی به کلاسهای چندپایه، عوامل زمینه‌ای و شرایط بستر ساز بود. بر اساس بررسی‌های انجام‌شده در زمینه عوامل زمینه و بستر ساز، امکانات و تجهیزات، مشوقهای کلاسی، ترکیب پایه‌ها، جو روانی، پویایی فضای کلاس و مدرسه و تجهیز مدرسه به ابزار فناوری بر کیفیت بخشی کلاسهای چندپایه مؤثرند. در تبیین این مسأله می‌توان گفت از مهم‌ترین مسائل حیطه آموزش در کلاسهای چندپایه توجه به محتوای آموزشی است که نیازمند به‌کارگیری مفاهیم و اصول موردنیاز هر پایه تحصیلی و استفاده از ابزارهای صحیح آموزش و رویکردهای مناسب است. یادگیری اثربخش از مهم‌ترین تأکیدات آموزشی در این مؤلفه است که جلب توجه فراگیران، زمینه کیفیت بخشی به این ساختار را محقق می‌کند و با ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان می‌تواند امکان‌گرایش و فعالیت در این زمینه را ارتقا بخشد. نتایج این پژوهش همسو هستند با یافته‌های کریستوفر<sup>۴</sup> (۲۰۱۸) که بر عامل فضای فیزیکی مناسب، تجهیزات، آموزش کافی، نسبت مناسب دانش‌آموز به معلم، معلمان تحصیل‌کرده و تجربه والدین تأکید کرده است و پژوهش یولین و چانن موران<sup>۵</sup> (۲۰۰۸) که دریافته‌اند کیفیت امکانات، جو مدرسه و روابط انسانی (معلم) مؤلفه‌های مهم کیفیت آموزشی‌اند و همچنین نتایج پژوهش‌های نجفی‌دولت‌آباد و همکاران (۱۳۹۸) که عوامل حرفه‌ای (معلم و محیط آموزشی) را از ارکان کیفیت آموزشی دانسته‌اند و پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶) که در الگوی کیفیت آموزشی عامل امکانات و تجهیزات و اهداف آموزشی و محتوای تدریس را مهم دانسته‌اند.

در زمینه عوامل مرتبط با سیاست‌گذاری اهداف آموزشی مؤثر بر کیفیت بخشی کلاسهای چندپایه، محتوای کتابها، زمان کلاس، شرایط فرهنگی، توجه بیشتر به کلاسهای چندپایه در سطح سیاستهای کلان آموزشی، روابط معلم و والدین دانش‌آموز و تفویض اختیارات بیشتر به معلم اثر گذارند. چناری و همکاران (۱۳۹۹) نشان داده‌اند که زیرساختهای آموزشی، خانواده، فرهنگ، اجتماع و سیاست در طراحی الگوی کیفیت آموزشی تأثیر گذارند و شیندلر<sup>۶</sup> و همکاران (۲۰۱۵) که نتیجه گرفته‌اند که تعاملات معلم با دانش‌آموز و فرهنگ آموزش از عناصر مهم کیفیت آموزشی‌اند. گلیگروویچ<sup>۷</sup> و همکاران (۲۰۱۶) نشان دادند که شناسایی تفاوت‌های فرهنگی و اقدامات لازم با توجه به شرایط کلاسهای چندپایه

1. Sung
2. Allen
3. Berry & O'Connor
4. Christopher
5. Uline & Tschannen-Moran
6. Schindler
7. Gligorović

در نظام آموزشی مفید و کارآمد است.

رومانی و همکاران (۱۳۹۸) در مؤلفه‌های تأثیرگذار بر آموزش نشان دادند که فرهنگ ارتباط و مشارکت معلمان در ارتباط با همکاران، والدین و دانش‌آموزان با توجه به شرایط محیط، سطح سواد و توقع همکاران، والدین و دانش‌آموزان اهمیت دارد.

بر اساس نتایج این پژوهش که نشان داد کیفیت‌بخشی در کلاسهای چندپایه در سه سطح اصلی در ارتباط با معلم، در ارتباط با شرایط و بسترهای موجود و در ارتباط با عوامل مرتبط با سیاستگذاری اهداف آموزشی است، می‌توان اذعان کرد که این عوامل زنجیروار با هم ارتباط دارند و پیوند میان این عوامل سبب کیفیت‌بخشی در مدارس چندپایه می‌شود. به طوری که فراهم نبودن شرایط، امکانات و تجهیزات، مشوقهای کلاسی، ترکیب پایه‌ها، جو روانی، پویایی فضای کلاس و مدرسه، تجهیز مدرسه به ابزار فناوری بر سایر عوامل کیفیت‌بخشی کلاسهای چندپایه تأثیر عکس داشته‌اند و دانش‌آموزان و معلمان به اهداف آموزشی پیش‌بینی‌شده در سیاستهای کلان آموزشی مانند محتوای کتابها، زمان کلاس، شرایط فرهنگی، توجه بیشتر به کلاسهای چندپایه در سطح سیاستهای کلان آموزشی، روابط معلم و والدین دانش‌آموز و تفویض اختیارات بیشتر به معلم دست پیدا نمی‌کنند. حتی در صورت فقدان عوامل مرتبط با معلم که شامل مواردی همچون مدیریت کلاس، تخصص فناورانه، ایجاد شرایط جوی و موقعیتی، اجرای صحیح ارزشیابی، تخصص آکادمیک (آموزش عالی)، مهارت‌افزایی معلمان، انعطاف آموزشی و رفتاری، انگیزه، استفاده صحیح از ظرفیت کلاس، سازماندهی محیط و تجارب یادگیری و آموزش اثربخش است نیز کیفیت‌بخشی کلاسهای چندپایه دچار کاستی بزرگی است که جبران‌ناپذیر است و دانش‌آموزان و معلمان را به اهداف آموزشی پیش‌بینی‌شده در سیاستهای کلان آموزشی رهنمون نمی‌کند.

### پیشنهادهای پژوهشی

بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود که:

۱. فراتحلیل مطالعات کیفیت آموزشی انجام شود تا دید کلی نسبت به آن حاصل شود.
۲. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش نسبت به تهیه کتابهای درسی تخصصی متناسب با تعداد پایه (از ۲ تا ۶ پایه) و بسته‌های یاددهی - یادگیری تخصصی ویژه کلاسهای چندپایه اقدام کند.
۳. از فناوریهای آموزشی نوین در کلاسهای چندپایه بهره‌گیری شود، زیرا با توجه به انعطاف‌پذیری بالای فناوریهای الکترونیکی و کسب تجارب موفق در یادگیری، شرایطی مساعد برای دستیابی به اهداف آموزشی و اثربخشی یادگیری فراگیران فراهم می‌شود.

۴. با توجه به نتایج و تاثیرگذاری صلاحیتهای حرفه‌ای معلم در کیفیت‌بخشی به کلاسهای چندپایه، دوره‌های تخصصی در زمینه‌الگوهای نوین تدریس و یادگیری ویژه کلاسهای چندپایه برگزار شود.
۵. معلمان از برنامه‌درسی تلفیقی استفاده کنند تا زمینه یادگیری کیفی، عمیق، پایدار و مرتبط بازندگی واقعی دانش‌آموزان فراهم آید.
۶. با توجه به راهکار ۴-۱۱ سند تحول بنیادین که ناظر به ایجاد نظام ارزیابی صلاحیت معلمان است، تعریف برنامه جامع نظام توسعه شایستگیها و ارتقای مهارتهای حرفه‌ای معلمان چندپایه و نظام تشویقی پرداخت برای حمایت از این معلمان مورد انتظار است.
۷. با توجه به نقش خانواده در کیفیت آموزشی این کلاسها، باید در مدارس تعامل اولیا و معلم بیشتر شود و دانش‌افزایی اولیا در دستور کار مدیران مدارس قرار بگیرد.
۸. این کلاسها به کیت‌های آموزشی، فناوری و کتابخانه کلاسی مجهز شوند و این امر موردتوجه مسئولان و برنامه‌ریزان قرار گیرد.
۹. با عنایت به تأثیرگذاری فضای فیزیکی و چیدمان کلاس چندپایه، اداره کل نوسازی و تجهیز مدارس، در ساخت فضای آموزشی کلاسهای چندپایه، انعطاف و خلاقیت لازم را برای استفاده از تخته‌های چندبعدی کلاسی و میز و صندلی متحرک برای دانش‌آموزان مدنظر قرار دهد.
۱۰. در کلاسهای چندپایه آموزش چندرسانه‌ای و تولید محتوای آموزشی مورد توجه جدی قرار بگیرد.

### ■ محدودیتهای پژوهشی ■

۱. این پژوهش در زمان همه‌گیری کرونا انجام شده و با توجه به شرایط کرونایی محدودیتهایی در گردآوری داده‌ها، حجم داده‌های موردنظر، روشهای آماری مورد استفاده و... وجود داشته است.
۲. به دلیل نو بودن موضوع پژوهش حاضر، ادبیات و پیشینه نظری به‌سختی یافت شد و محدود بود. بنابراین باید پژوهشهای بیشتری در این زمینه صورت پذیرد.
۳. نتایج پژوهش حاضر صرفاً با اتکا به دیدگاهها و تجربیات خبرگان استان خراسان شمالی حاصل شده که ممکن است تعمیم‌پذیری نظری یافته‌های پژوهش به سراسر کشور را با محدودیت همراه کند، بنابراین می‌توان با کسب نظرهای علمی خبرگان دانشگاهی و مدیران مدارس سایر استانها این مشکل را مرتفع کرد.
۴. مدل ارائه‌شده ویژه کلاسهای چندپایه است و قابل تعمیم به سایر دوره‌های تحصیلی نیست و هنگام تعمیم نتایج باید بسیار با دقت عمل شود.

- اسدی یگانه، علی. (۱۳۹۶). بررسی کیفیت بخشی کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی شهرستان فرمیهین. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور استان مرکزی، مرکز پیام نور اراک.
- الماسیان، سیده زینب. (۱۳۹۵). آسیب شناسی آموزش در کلاسهای چندپایه از دیدگاه معلمان مدارس چندپایه ابتدایی شهرستان دلفان (استان لرستان). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- بازرگان، عباس. (۱۳۹۸). ارزیابی کیفیت آموزش عالی ایران: از اندیشه تا عمل. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی اجتماعی.
- بدخشان، عصمت. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل کیفیت بخشی آموزش در کلاسهای چندپایه دوره ابتدایی جهت ارائه الگوی مطلوب. رساله دکتری رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد.
- بهارلو، فیروزه و بهروز، فاطمه. (۱۳۹۸). راهکارهای عملی مدیریت کلاس درس در مدارس ابتدایی. پژوهشنامه اورمزد، (۴۷)، ۵۴-۲۷.
- پاهنگ، نظام الدین؛ مهدیون، روح اله و یاریقلی، بهبود. (۱۳۹۶). بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن (پژوهش ترکیبی). دوفصلنامه علمی پژوهشی مدیریت مدرسه، ۵ (۱)، ۱۷۳-۱۹۳.
- پیروی چشناسر، شیرعلی؛ شعبان نژاد، رضا و کرمی پور شمس آبادی، محمدرضا. (۱۳۹۴). بررسی موانع و مشکلات مدیریت کلاسهای چندپایه ابتدایی در فرآیند تدریس از منظر آموزگاران مدارس چندپایه ابتدایی ناحیه ۱ قزوین. اولین همایش علمی پژوهشی روانشناسی، علوم تربیتی و آسیب شناسی جامعه، کرمان، شرکت طلای سبز با همکاری انجمن پیش تدریسی نژاد، حسین و حاتمی، زهره. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی در کلاسهای چندپایه (مطالعه موردی مدارس چندپایه آق قلا). سومین همایش ملی آموزش کلاسهای چندپایه. گرگان، دانشگاه فرهنگیان.
- چناری، زمره؛ بهمنی، لیلی و برکت، غلام حسین. (۱۳۹۹). ارائه الگویی برای سنجش کیفیت آموزشی در مدارس ابتدایی: مورد مطالعه شهرستان اندیمشک. آموزش و ارزشیابی، ۱۳ (۵۲)، ۱۶۱-۱۸۵.
- حداد، شیماء؛ خدری، شیماء و حق شناس، لیلیا. (۱۳۹۵). بررسی مزایا و معایب کلاسهای چندپایه (مطالعه مروری). کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز، با همکاری مشترک مؤسسه آموزش عالی علامه خویی - دانشگاه زرقان - واحد پژوهش دانش پژوهان همایش آفرین.
- دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، (سند مشهود مقدس). تهران: وزارت آموزش و پرورش با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- دهباز زیان، ناهید. (۱۳۹۹). بهبود تدریس در کلاسهای چندپایه. دومین کنفرانس ملی یافته های نوین یاددهی-یادگیری در دوره ابتدایی، بندرعباس، انجمن مطالعات برنامه ریزی درسی ایران.
- رومانی، سعید؛ حاجی حسین نژاد، غلامرضا؛ فاضلی، نعمت الله و حسینی خواه، علی. (۱۳۹۸). بررسی فرهنگ روابط معلمان با همکاران، والدین و دانش آموزان: مدارس روبستایی و چندپایه. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۸ (۲۱)، ۱۶۷-۱۹۲.
- سلطانی، سیدمهران؛ سلطانی، سیدمهداد؛ صادقی، رضا و خلیلی مقدم، رسول. (۱۳۹۷). بررسی کلاس چندپایه و ویژگیهای مرتبط با آن. چهارمین کنفرانس بین المللی علوم انسانی و آموزش و پرورش، تهران، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار - مؤسسه آموزش عالی مهر اروند.
- شمسی، عرفان و افتخاری، حجت. (۱۳۹۹). کلاسهای چندپایه؛ چالش ها، کاستیها، راهکارها. اولین کنفرانس ملی پژوهش های کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، میناب، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب - کارشناسی پژوهش و تحقیقات.
- صمدیان، صمد. (۱۳۹۶). برنامه ریزی درسی کلاسهای چندپایه. تهران: بوی جوی مولیان.
- صیامی، مسعود؛ بهلگردی، محمدعلی و زارع مقدم، علی. (۱۳۹۲). دره مرگ در آموزش پرورش ابتدایی: لزوم تغییر در برنامه درسی مدارس چندپایه و تربیت معلم آموزش و پرورش ابتدایی. همایش ملی تغییر برنامه درسی دوره های تحصیلی آموزش و پرورش، بیرجند، دانشگاه بیرجند.

- عباسی، علی. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش در کلاس های چندپایه. سومین همایش ملی آموزش کلاس های چندپایه، گرگان، دانشگاه فرهنگیان.
- عزتی، خاتون. (۱۳۹۹). بررسی روشها و راهبردهای تدریس در کلاس های چند پایه با تأکید بر روش یادگیری خودراهبری. پژوهش های مدیریت در جهان اسلام، ۲ (۲)، ۶۱-۹۰.
- عسکری، مهدی؛ الهی منش، محمدحسن و پریزاد، رضا. (۱۳۹۸). مقایسه سیاست گذاری آموزشی ایران و ژاپن در مقطع ابتدایی. مطالعات راهبردی سیاست گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی شدن)، ۹ (۳۰)، ۱۱۳-۱۳۲.
- قنبری، مهدی و نیک خواه، محمد. (۱۳۹۶). معلمان کلاس های چندپایه فرصت ها و محدودیت های این کلاس ها را چه چیزی می دانند. فصلنامه توسعه حرفه ای معلم، ۲ (۲)، ۵۵-۶۶.
- قوچانی، علی. (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه بندی مشکلات آموزشی و غیر آموزشی کلاس های درس چندپایه شهرستان چالدران به روش دلفی و ANP فازی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان آذربایجان شرقی، مرکز پیام نور، بناب.
- کریمی، محمدصادق و غفوری، خالد. (۱۳۹۷). مزیت ها و محدودیت های کلاس های چندپایه بر اساس تجارب زیسته معلمان کلاس های چندپایه. فصلنامه توسعه حرفه ای معلم، ۳ (۲)، ۷۴-۵۹.
- کریمی ارقینی، علی؛ میرزایی، نورالدین و انتصارفومنی، غلام حسین. (۱۴۰۰). طراحی و ارائه الگوی مناسب برای ارتقای کیفیت مدیریت آموزشی در مدارس ابتدایی. دو ماهنامه علمی- پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۲ (۶)، ۱۸-۱.
- ماجدی، پریسما سادات، نادری، عزت اله و سیف نراقی، مریم. (۱۳۹۸). صلاحیت های معلمی متناسب با ویژگی های جهانی و اعتبارسنجی آن از دیدگاه مدیران و معلمان نمونه مدارس. فصلنامه مدیریت مدرسه، ۷ (۱)، ۸۷-۱۰۵.
- مالمیر، مرتضی؛ صالحی، کیوان؛ مقدم زاده، علی و دهقانی، مرضیه. (۱۴۰۰). سنتز پژوهی از عوامل اثرگذار بر فرهنگ کیفیت آموزش عالی. مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱۱ (۳۳)، ۱-۲۴.
- مرادی، حافظ و بیگدلی، محمد. (۱۳۹۵). مدیریت زمان در تدریس کلاس های چند پایه. زنجان: آذر کلک.
- مرتضوی زاده، سید حشمت اله؛ نیلی، محمدرضا؛ نصرافهانی، احمدرضا و حسینی، محمد. (۱۳۹۷). واکاوی دیدگاه معلمان در خصوص مشکلات اجرایی طرح ارزشیابی کیفی توصیفی در کلاسهای چندپایه و ارائه راهکارهایی برای رفع آنها. پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۱۵ (۳۰)، ۸۰-۹۳.
- نجفی دولت آباد؛ شهلا؛ امیربان زاده، مژگان؛ زارعی، رضا و احمدی، عبادالله. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر کیفیت عملکرد آموزشی اعضای هیئت علمی: یک مطالعه کیفی. مجله دانشگاه علوم پزشکی قم، ۱۳ (۱۰)، ۳۴-۴۵.
- یدالهی ده چشمه، آرش؛ لیاقت دار، محمدجواد و داورپناه، سید هدایت الله. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت عملکرد معلمان کلاس های چندپایه. پژوهش های آموزش و یادگیری، ۱۶ (۲)، ۱۲۹-۱۴۶.

Allen, J., Gregory, A., Mikami, A., Lun, J., Hamre, B., & Pianta, R. (2013). Observations of effective teacher-student interactions in secondary school classrooms: Predicting student achievement with the Classroom Assessment Scoring System -Secondary. *School Psychology Review*, 42(1), 76-98.

Azizi, N., & Lasonen, J. (2006). *Education, training and the economy: Preparing young people for a changing labour market*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Berry, D., & O'Connor, E. (2010). Behavioral risk, teacher-child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(1), 1-14.

Cassery, A., Tiernan, B., Maguire, G. (2019). Primary teachers' perceptions of multi-grade classroom grouping practices to support inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, 34(5), 617-631.

Chapman, O. (2017). Understanding and enhancing teachers' knowledge for teaching mathematics.

- Chapman, O. (2017). Understanding and enhancing teachers' knowledge for teaching mathematics. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 20(4), 303-307.
- Checchi, D., & De Paola, M. (2018). The effect of multigrade classes on cognitive and non-cognitive skills: Causal evidence exploiting minimum class size rules in Italy. *Economics of Education Review*, 67, 235-253.
- Christopher, E. M. (2018). *Quality of higher education: Factors that support student success: a discussion paper*. Available at: <http://www.researchgate.net/publication/328039722> [https://www.researchgate.net/profile/Elizabeth-Christopher-5/publication/328039722\\_E\\_Christopher\\_Quality\\_of\\_higher\\_education/links/5bb41f33a6fdcc3cb846002/E-Christopher-Quality-of-higher-education.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Elizabeth-Christopher-5/publication/328039722_E_Christopher_Quality_of_higher_education/links/5bb41f33a6fdcc3cb846002/E-Christopher-Quality-of-higher-education.pdf)
- Engin, G. (2018). The opinions of the multigrade classroom teachers on multigrade class teaching practices (Multiple case analysis: Netherlands-Turkey example). *International Journal of Progressive Education*, 14(1), 177-200.
- Gligorović, B., Nikolic, M., Terek, E., Glusac, D., & Tasic, I. (2016). The impact of school culture on Serbian primary teachers' job satisfaction. *Hacettepe University Journal of Education [Hacettepe universities Egitim Fakultesi Dergisi]*, 31(2), 231-248.
- Hall, T., Connolly, C., Grádaigh, S. Ó., Burden, K., Kearney, M., Schuck, S., ... Kosmas, P. (2020). Education in precarious times: A comparative study across six countries to identify design priorities for mobile learning in a pandemic. *Information and Learning Sciences*, 121(5/6), 433-442.
- Hyyri-Beihammer, E. K., & Hascher, T. (2015). Multi-grade teaching practices in Austrian and Finnish primary schools. *International Journal of Educational Research*, 74, 104-113.
- Kivunja, C., & Kuyini, A. B. (2015). Investigating the gaps among policy, teacher education, and practice in multigrade education in Bhutan. *International Journal of Educational Reform*, 24(2), 116-135.
- Kivunja, C., & Sims, M. (2015). Perceptions of multigrade teaching: A narrative inquiry into the voices of stakeholders in multigrade contexts in rural Zambia. *Higher Education Studies*, 5(2), 10-20.
- Little, A. W. (Ed.). (2006). *Education for all and multigrade teaching: Challenges and opportunities*. Dordrecht: Springer.
- Moeini, S., Moradian, N., & Khoroshi, P. (2016). Developing multi-grade classes using SWOT analysis. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 7(4), 197-202.
- Mulaudzi, M. S. (2016). *Challenges experienced by teachers of multi-grade classes in primary schools at Nzhelete East Circuit*. (Master's thesis). University of South Africa.
- Namara, F. (2012). *Factors affecting provision of quality basic education in Nyagatare District- Rwanda*. (Thesis). University of Nairobi.
- Naparan, G., & Alinsug, V. (2021). Classroom strategies of multigrade teachers. *Social Sciences & Humanities Open*, 3(1), 100109.
- Okamoto, Y. (2020). *Opportunities and challenges in multigrade teaching using direct and indirect teaching methods with Zurashi and Watari approaches in the Philippines: Kagay-Anon Ria schools experiences*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3652738> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3652738>
- Olmos-Gómez, M. D. C., Luque Suárez, M., Ferrara, C., & Olmedo-Moreno, E. M. (2020). Quality of higher education through the pursuit of satisfaction with a focus on sustainability. *Sustainability*, 12(6), 2366.
- Ridge, N., & Kippels, S. (2019). UNESCO, education, and the private sector: A relationship on whose terms?: Commodification, the market and business involvement. In *Researching the*

- Global Education Industry* (pp. 87-113). Palgrave Macmillan.
- Schindler, L., Puls-Elvidge, S., Welzant, H., & Crawford, L. (2015). Definitions of quality in higher education: A synthesis of the literature. *Higher Learning Research Communications*, 5(3), 3-13.
- Shareefa, M. (2020). Using differentiated instruction in multigrade classes: A case of a small school. *Asia Pacific Journal of Education*, 41(1), 167-181.
- Sung, Y. T., Chang, K., E., & Liu, T. C. (2016). The effects of integrating mobile devices with teaching and learning on students' learning performance: A meta-analysis and research synthesis. *Computers & Education*, 94, 252-275.
- Tannock, S. (2018). *Educational equality and international students*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Taole, M., & Mncube, V. S. (2012). Multi-grade teaching and quality of education in South African rural schools: Educators' experiences. *Studies of Tribes and Tribals*, 10(2), 151-162.
- Uline, C., & Tschannen-Moran, M. (2008). The walls speak: The interplay quality facilities, school climate, and student achievement. *Journal of Educational Administration*, 46(1), 55-73.
- Wahab, M. Y. (2018). The effectivity of physical fitness test on multi level run to improve students' motivation, performance and achievement. *Proceedings International Seminar*, 1-6.
- Yaghoubi, M., Salimi, M., & Soltani Zarandi, M. R. (2018). What factors affect education quality in higher education?. *International Journal of Management and Applied Science*, 4(2), 85-88.

